

**Ehdotus neuvoston direktiiviksi oikeusavun saatavuuden parantamisesta rajatylittävissä riita-asi-
oissa vahvistamalla oikeusapuun ja muuhun yksityisoikeudellisiin riita-asioihin liittyvään taloudel-
liseen tukeen sovellettavat yhteiset vähimmäisvaatimukset**

(2002/C 103 E/29)

KOM(2002) 13 lopull. — 2002/0020(CNS)

(Komission esittämä 18 päivänä tammikuuta 2002)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 61 artiklan c alakohdan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen,

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon,

ottaa huomioon talous- ja sosiaalikomitean lausunnon,

ottaa huomioon alueiden komitean lausunnon,

sekä katsoo seuraavaa:

- (1) Euroopan unioni on ottanut tavoitteekseen säilyttää vapautteen, turvallisuuden ja oikeuteen perustuvan alueen, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus, ja kehittää sitä.
- (2) Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 65 artiklan c alakohdassa määrätään, että tällaisia toimenpiteitä ovat riita-asiain oikeudenkäyntien moitteettoman sujumisen esteiden poistaminen edistämällä tarvittaessa riita-asian oikeudenkäyntiä koskevien jäsenvaltioissa sovellettavien säännösten yhteensopivuutta.
- (3) Tampereella 15 ja 16 päivänä lokakuuta 1999 kokoontunut Eurooppa-neuvosto kehotti neuvostoa laatimaan vähimmäisvaatimukset, joilla varmistettaisiin asianmukainen oikeusapu rajatylittävissä riita-asioissa koko unionin alueella.
- (4) Riita-asian kantajan tai vastaajan varojen puute tai rajatylittävästä riita-asiasta johtuvat vaikeudet eivät saa olla tehokkaan oikeussuojan esteenä.
- (5) Direktiiviehdotuksen tavoitteena on ennen kaikkea taata asianmukainen oikeusapu rajatylittävissä riita-asioissa, mikä edellyttää yhteisten vähimmäisvaatimusten vahvistamista. Neuvoston direktiivi on paras oikeudellinen keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- (6) Direktiivi kattaa kaikki yksityisoikeudelliset riita-asiat, myös kauppaoikeudelliset sekä työoikeuteen ja kuluttajan suojaan liittyvät riita-asiat.
- (7) Jokaisen yksityisoikeudellisessa riita-asiassa osapuolena olevan henkilön on voitava puolustaa oikeuksiaan oikeusteitse, vaikka hän ei taloudellisen asemansa vuoksi voisi vastata menettelyjen kustannuksista.
- (8) Oikeusavun on käsitettävä vähintään asianmukainen asianajoapu ja oikeudenkäyntikuluista vapauttaminen tai niistä vastaaminen.
- (9) Oikeusapu vastaa tarkoitustaan silloin, kun sen avulla varmistetaan sitä saavan henkilön oikeussuoja.
- (10) Oikeusapua myöntää omaa lainsäädäntöään soveltaen ja direktiivin periaatteita noudattaen se jäsenvaltio, jossa oikeutta käydään, lukuun ottamatta paikallista asianajoapua riita-asian valmisteluvaiheessa silloin, kun oikeusavun hakija ei asu pysyvästi siinä jäsenvaltiossa, jossa oikeutta käydään.
- (11) Jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmien erot ja monitahoisuus tai rajatylittäviin riita-asioihin liittyvät kustannukset eivät saisi estää oikeussuojan toteutumista. Oikeusavun olisi siis katettava riita-asian rajatylittävään luonteeseen välittömästi liittyvät kustannukset.
- (12) Unionin kansalaisilla on asuinpaikastaan riippumatta oikeus saada oikeusapua, jos he täyttävät direktiivissä asetetut edellytykset. Tämä pätee myös kolmansien maiden kansalaisiin, jotka oleskelevat laillisesti jonkin jäsenvaltion alueella.
- (13) Jos oikeusapua myönnetään, sen on katettava koko menettely, myös kulut, jotka aiheutuvat tuomion julistamisesta täytäntöönpantavaksi tai täytäntöönpanosta. Oikeusavun saajan on saatava apua edelleen, jos hänen hyväkseen annettuun tuomioon haetaan muutosta.
- (14) On suotavaa järjestää yksityisoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä, jotta suurelle yleisölle ja ammattilaisille tiedotettaisiin asiasta ja jotta oikeusapuhakemusten siirtäminen yhdestä jäsenvaltiosta toiseen yksinkertaistuisi ja nopeutuisi.

- (15) Strasbourgissa vuonna 1977 allekirjoitettua maksutonta oikeudenkäyntiä koskevien hakemusten toimittamista koskevaa eurooppalaista sopimusta, jonka mukaan sopimuspuolten on ilmoitettava lähettävälle ja vastaanottaville viranomaisille siirroista ja jossa määrätään myös hakemusten siirtomenettelyistä, sovelletaan edelleen tämän sopimuksen sopimuspuolina olevien jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden kesken. Tämän direktiivin jäsenvaltioiden suhteita koskevat säännökset korvaavat kyseisen sopimuksen vastaavat säännökset.
- (16) Direktiivissä säädetyt ilmoitus- ja siirtomenettelyt perustuvat suoraan eurooppalaisen sopimuksen vastaaviin menettelyihin. On suotavaa vahvistaa määräaika oikeusapuhakemusten siirtämiseksi, mistä ei määrätty vuoden 1977 sopimuksessa. Suhteellisen lyhyen määräajan vahvistamisella pyritään oikeudenkäytön moitteettomaan toimintaan.
- (17) Vakiolomakkeen laatiminen oikeusapuhakemusten siirtämiseksi rajatylittävissä riita-asioissa sekä helpottaisi että nopeuttaisi menettelyä.
- (18) Kun otetaan huomioon riita-asioihin liittyvien kustannusten erot ja elintasoerot eri jäsenvaltioissa, on suotavaa antaa jäsenvaltioiden määrittää itse ne tulorajat, jotka ylittävien henkilöiden oletetaan kykenevän vastaamaan menettelyjen kustannuksista, direktiivin tavoitteiden saavuttamiseksi.
- (19) Direktiivin tavoitteita ei saavuteta, jos oikeusavun hakijoille ei anneta mahdollisuutta todistaa, että he eivät kykene selviytymään menettelyjen kustannuksista myös silloin, kun heidän varansa ylittävät sen jäsenvaltion, jossa oikeutta käydään, asettaman tulorajan.
- (20) Mahdollisuutta turvautua yksityisiin menettelyihin tai sopimuksiin, joilla oikeussuoja varmistetaan, ei voida katsoa oikeusavuksi. Tällainen mahdollisuus voi johtaa oletukseen, että asianosainen kykenee vastaamaan menettelyjen kustannuksista heikosta taloudellisesta asemastaan huolimatta.
- (21) On suotavaa antaa jäsenvaltioille mahdollisuus hylätä ilmeisen perusteettomia toimia koskevat oikeusapuhakemukset. Tällöin ei saa kuitenkaan antaa tuomiota ennakkoivaa päätöstä eikä arvioida oikeusavun hakijan menestymismahdollisuuksia asiassa.
- (22) Direktiivin soveltamisala ei koske oikeushenkilöitä, lukuun ottamatta voittoa tavoittelemattomia oikeushenkilöitä, kuten kuluttajayhdistyksiä, silloin kun ne joutuvat ajamaan asiaansa oikeudessa laissa tunnustettuja yleisiä etuja suojatakseen. Tämä periaate on kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokeinoista 19 päivänä toukokuuta 1998 annetun direktiivin 98/27/EY⁽¹⁾ mukainen.
- (23) Oikeusapua on annettava samoin edellytyksin, oli kyse perinteisistä oikeudenkäynneistä tai tuomioistuinten ulkopuolisista menettelyistä, kuten välimiesmenettelyistä, siitä alkaen, kun tuomioistuinten ulkopuolisista menettelyistä säädetään laissa.
- (24) Oikeussuojaa heikennetään, jos oikeudenkäynnin voittaneen asianosaisen on maksettava oikeudenkäynti- ja asianajokulut. Tämä epäkohta poistuu, kun asian hävinneen osapuolen vastuulla olevat kustannukset korvataan oikeudenmukaisesti. Tästä periaatteesta voidaan poiketa heikkojen suojelemiseksi erityisesti työoikeuden ja kuluttajansuojan aloilla.
- (25) On suotavaa täsmentää, että vähimmäisvaatimusten vahvistaminen ei estä jäsenvaltioita säätämästä oikeusavun hakijoihin sovellettavista suotuisammista säännöksistä.
- (26) Kun jäsenvaltiot eivät yksinään voi riittävällä tavalla toteuttaa suunnitellun toimen tavoitteita ja kun ne voidaan saavuttaa paremmin yhteisön tasolla, yhteisö voi toteuttaa toimia perustamissopimuksen 5 artiklassa mainitun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Samassa artiklassa esitettyä suhteellisuusperiaatetta noudattaen direktiivissä ei ylitetä sitä mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.
- (27) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnusistetut periaatteet yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina. Direktiivin erityisenä tavoitteena on edistää perusoikeuskirjan 47 artiklan 3 kohdassa mainitun periaatteen soveltamista, jonka mukaan maksutonta oikeusapua annetaan niille, joilla ei ole riittäviä varoja, jos tällainen apu on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeutta saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.
- (28) [Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemaa koskevan, Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti eivät osallistu tämän direktiivin antamiseen.] [Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemaa koskevan, Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn pöytäkirjan 3 artiklan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti eivät osallistu tämän direktiivin antamiseen eivätkä soveltamiseen.]
- (29) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen liitteenä olevan, Tanskan asemasta annetun pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Tanska ei osallistu tämän direktiivin antamiseen, joten tämä direktiivi ei ole Tanskaa sitova eikä sitä sovelleta Tanskassa,

(¹) EYVL C 166, 11.6.1998, s. 51.

ON ANTANUT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla

Tavoitteet ja soveltamisala

Direktiivin tavoitteena on parantaa oikeusavun saatavuutta rajatylittävissä riita-asioissa vahvistamalla oikeusapua ja muita yksityisoikeudellisiin riita-asioihin liittyviä seikkoja koskevat yhteiset vähimmäisvaatimukset.

Tämä direktiivi kattaa kaikki yksityisoikeudelliset menettelyt lainkäyttöelimestä riippumatta.

2 artikla

Tässä direktiivissä tarkoitetaan

”oikeusavulla” kaikenlaista henkilölle annettavaa apua tämän oikeussuojan varmistamiseksi silloin, kun hän ei varojen puuttessa pysty itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluista

”yksityisoikeudellisella riita-asialla” kaikkia yksityisoikeudellisia riita-asioita, myös kauppaoikeudellisia sekä työoikeuteen ja kulluttajansuojaan liittyviä riita-asioita

”riita-asian kustannuksilla” oikeudenkäyntikuluja ja asianajopalkkioita.

3 artikla

Oikeus oikeusapuun

Jokaisella luonnollisella henkilöllä on oikeus saada asianmukaista oikeusapua yksityisoikeudellisissa riita-asioissa, oli kyse kantajasta tai vastaajasta, jos hänellä ei ole 13 artiklan mukaan riittävästi varoja oikeuksiensa turvaamiseksi oikeusteitse, sanottu kuitenkin rajoittamatta 14 artiklan soveltamista.

Oikeusapu käsittää vähintään asianajoavun riita-asian valmisteluvaiheessa ja asianomaisen henkilön edustamisen oikeudenkäynnissä, kun tällaista apua antaa asianajaja ja/tai muu lailla sitä antamaan valtuutettu henkilö, sekä oikeudenkäyntikuluista vapauttamisen tai niistä vastaamisen.

Jäsenvaltiot voivat säätää velvoitteesta, jonka mukaan oikeusavun saajan on korvattava saamansa oikeusapu kokonaan tai osittain menettelyn lopussa, jos hänen taloudellinen asemansa on olennaisesti kohentunut.

4 artikla

Oikeusavusta vastaava taho

Sen jäsenvaltion, jossa oikeutta käydään, on myönnettävä lain-säädäntönsä mukaista oikeusapua tämän direktiivin säännöksiä noudattaen.

5 artikla

Riita-asian rajatylittävään luonteeseen välittömästi liittyvistä kustannuksista vastaaminen

Sen jäsenvaltion, jossa oikeutta käydään, myöntämän oikeusavun on katettava kaikki sellaiset ylimääräiset kustannukset, jotka johtuvat siitä, että riita-asia on rajatylittävä.

Tässä tarkoitetaan tulkkaus- ja kääntämiskuluja sekä matkakustannuksia silloin, kun asianosaisten kuuleminen paikan päällä on pakollista.

Oikeusavun hakijan asuinjäsenvaltion on annettava oikeusapua, joka kattaa hakijan asuinjäsenvaltiossa aiheutuvat kustannukset, varsinkin paikallisen asianajoavun.

6 artikla

Syrjintäkielto

Jäsenvaltioiden on myönnettävä oikeusapua ilman syrjintää Euroopan unionin kansalaisille ja niille kolmansien maiden kansalaisille, jotka oleskelevat laillisesti jossakin jäsenvaltiossa.

7 artikla

Oikeusavun kesto

Oikeusapua myönnetään siten, että se kattaa kulut, jotka aiheutuvat tuomion julistamisesta täytäntöönpantavaksi tai täytäntöönpanosta jäsenvaltiossa, jossa oikeutta käydään, sanottu kuitenkin rajoittamatta 3 artiklan 3 kohdan säännösten soveltamista.

Täytäntöönpanossa sovelletaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 50 artiklan säännöksiä.

Oikeusapua myönnetään edelleen, silloin kun oikeusapua saaneen henkilön hyväksi annettuun tuomioon haetaan muutosta. Oikeusavun saajan on tehtävä uusi hakemus, kun hän aloittaa muutoksenhaun.

8 artikla

Hakemusten käsittely

Kansallisten viranomaisten, joilla on toimivalta päättää oikeusapuhakemuksista, on varmistettava, että hakemukset käsitellään mahdollisimman avoimesti.

Hakemuksen hylkääminen on aina perusteltava.

Jäsenvaltioiden on taattava mahdollisuus hakea muutosta oikeusapuhakemuksesta koskevaan kielteiseen päätökseen.

9 artikla

Oikeusapuhakemusten jättäminen ja siirtäminen

Oikeusavun hakijat, jotka asuvat pysyvästi muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa oikeutta käydään, voivat tehdä oikeusapuhakemuksensa siinä jäsenvaltiossa, jossa he asuvat pysyvästi.

Asuinjäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten on siirrettävä hakemus sen jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille, jossa oikeuspaikka sijaitsee, kahdeksassa päivässä.

Tämän direktiivin mukaisesti toimitettuja asiakirjoja ei tarvitse laillistaa eikä niiltä vaadita muuta vastaavanlaista muodollisuutta.

Jäsenvaltiot eivät saa periä maksuja 2 kohdan mukaan suorituista palveluksista.

Lähtevät viranomaiset voivat kieltäytyä siirtämästä hakemusta, jota ei selvästi voida ottaa käsiteltäväksi, varsinkin silloin kun ei ole kyse yksityisoikeudellisesta asiasta.

Tässä direktiivissä säädetyn menettelyn mukaisesti siirrettävät oikeusapuhakemukset laaditaan vastaanottavan viranomaisen kielellä tai jollakin sen hyväksymällä kielellä.

Tämän direktiivin jäsenvaltioiden suhteita koskevat säännökset korvaavat Strasbourgissa vuonna 1977 allekirjoitetun maksutonta oikeudenkäyntiä koskevien hakemusten toimittamista koskevan eurooppalaisen sopimuksen vastaavat säännökset.

10 artikla

Ilmoitukset komissiolle

Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle luettelo viranomaisista, joilla on toimivalta lähettää ja vastaanottaa hakemuksia. Tämä luettelo julkaistaan *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*.

Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle luettelo niistä Euroopan unionin virallisista kielistä oman kielensä tai omien kielensä lisäksi, joilla laaditut oikeusapuhakemukset voidaan toimittaa niiden viranomaisille.

11 artikla

Vakiolomake

Komissio laatii vakiolomakkeen hakemusten siirtämisen helpottamiseksi. Komissiota avustaa oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppa-oikeudellisissa asioissa annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1348/2000⁽¹⁾ mainittu komitea.

⁽¹⁾ EYVL L 160, 30.6.2000, s. 37.

12 artikla

Kiireellinen menettely

Jäsenvaltioiden on valvottava, että sellaisten henkilöiden jättämät oikeusapuhakemukset, jotka eivät asu siinä jäsenvaltiossa, jossa oikeutta käydään, tutkitaan kohtuullisessa määräajassa ennen asian käsittelyä.

13 artikla

Varoja koskevat edellytykset

Jäsenvaltioiden on myönnettävä oikeusapua luonnollisille henkilöille, jotka ovat riita-asian osapuolena niiden lainkäyttövallan alueella ja jotka eivät taloudellisen asemansa vuoksi itse kykene vastaamaan riita-asian kustannuksista.

Jäsenvaltiot voivat asettaa tulorajat, jotka ylittävien oikeusavun hakijoiden otaksutaan kykenevän vastaamaan riita-asian kustannuksista. Tällaisia tulorajoja asetettaessa on otettava huomioon erilaisia objektiivisia seikkoja, kuten elinkustannukset ja menettelyjen kustannukset.

Oikeusavun hakija, joka ei täytä edellisessä kohdassa esitettyjä edellytyksiä, voi kuitenkin osoittaa, ettei hän itse kykene vastaamaan riita-asian kustannuksista, varsinkin silloin kun elinkustannukset ovat erilaiset hänen asuinjäsenvaltiossaan ja siinä jäsenvaltiossa, jossa oikeutta käydään, missä tapauksessa hänelle on myönnettävä oikeusapua.

Oikeusavun hakijan otaksutaan kykenevän vastaamaan riita-asian kustannuksista, jos hän voi kyseisessä tapauksessa turvautua yksityisoikeudellisiin järjestelyihin, joissa asianajopalkkioita ei makseta, jos asia hävitään, vaan oikeudenkäyntikulut hoitaa tällöin kolmas osapuoli.

14 artikla

Riita-asian perusteisiin liittyvät edellytykset

Jäsenvaltiot voivat säätää, että niiden viranomaiset voivat hylätä oikeusapuhakemuksen, jos se koskee ilmeisen perusteetonta oikeusriitaa.

15 artikla

Oikeusavun myöntäminen oikeushenkilöille

Oikeusapua myönnetään jäsenvaltion alueelle sijoittautuneille voittoa tavoittelemattomille oikeushenkilöille, jos oikeudenkäynnillä on tarkoitus suojata laissa tunnustettuja yleisiä etuja ja jos niillä ei ole riittäviä varoja vastata menettelyjen kustannuksista, sanotun kuitenkin rajoittamatta 14 artiklan soveltamista.

*16 artikla***Tuomioistuinten ulkopuoliset menettelyt**

Oikeusapu on ulotettava koskemaan tuomioistuinten ulkopuolella ratkaistavia riita-asioita, jos laissa on säädetty tällaisesta mahdollisuudesta tai jos tuomioistuin määrää riita-asian osapuolet kääntymään tuomioistuinten ulkopuolisen elimen puoleen.

*17 artikla***Oikeudenkäyntikulujen ja asianajopalkkioiden korvaaminen**

Jäsenvaltioiden on säädettävä, että oikeudenkäynnin voittaneella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen korvaus joko osasta tai kaikista riita-asian kustannuksista oikeudenkäynnin hävinneeltä asianosaiselta.

Jäsenvaltioiden lainsäädännössä voi olla poikkeuksia tästä periaatteesta heikompien osapuolten riittävän suojelun varmistamiseksi.

Jäsenvaltiot voivat säätää, että korvausta ei tarvitse suorittaa tai että valtio vastaa korvauksesta, silloin kun oikeudenkäynnin hävinnyt asianosainen saa oikeusapua.

*18 artikla***Tiedotus**

Toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on toimittava yhteistyössä, jotta varmistetaan, että yleisö ja oikeusalan ammattilaiset saavat tietoa erilaisista oikeusapujärjestelmistä, varsinkin

neuvoston päätöksellä 2001/470/EY perustetun siviili- ja kauppaoikeutta koskevan Euroopan oikeudellisen verkoston välityksellä.

*19 artikla***Suotuisimmat säännökset**

Tämän direktiivin säännökset eivät estä jäsenvaltioita säätämästä oikeusavun hakijoihin sovellettavia suotuisampia säännöksiä.

20 artikla

Tämä direktiivi tulee voimaan [kahdentenakymmenentenä] päivänä siitä päivästä, jona se julkaistaan *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*.

21 artikla

Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin soveltamiseksi tarvittavat lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 1 päivään tammikuuta 2004 mennessä. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Näissä jäsenvaltioiden antamassa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

22 artikla

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisesti.